

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра туризму

Худоба В.В., Четирбук О.Р

Загальні поняття культурного та етнічного туризму

Лекція з навчальної дисципліни

“Культурний та етнічний туризм ”

для студентів II курсу факультету туризму
спеціальності “Туризм”

**Для студентів спеціальності 242 Туризм
(спеціалізація «Туризмознавство»)**

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні кафедри туризму
_____ протокол № ____
Зав.каф _____ І.М.Волошин

План

1. Поняття та визначення культурного туризму
2. Основні критерії об'єктів культурного туризму
3. Поняття та визначення етнічного туризму
4. Зв'язок культурного та етнічного туризму. Етнокультурний туризм
5. Передумови формування культурного та етнічного видів туризму

1. Поняття та визначення культурного туризму

Завдяки безлічі факторів культурний туризм став світовим соціокультурним феноменом зі своєю гуманітарною і глобальною місією. Зокрема, привернути увагу широкої світової громадськості до проблем збереження культурного надбання, національних етнокультур, культурної самобутності, культурного різноманіття, а також проблем взаємодії туризму і культури, туризму і культурного різноманіття, туризму і міжкультурного діалогу.

Багато міжнародних організацій зосереджують свою діяльність на «культурному» напрямі у формі концепцій, проектів, конгресів, конференцій, декларацій, конвенцій [17, 3, 9, 8, 7, 5]. Ця діяльність зумовлена входженням світової цивілізації в епоху глобалізації, загрозою нівелювання, часткової зміни або повного зникнення національних культур, збільшенням природних і техногенних катастроф, воєн і терористичних актів, які також можуть призвести до знищення культурної спадщини. Тому місією культурного туризму, як інструменту миру, є зближення народів, виховання поваги, терпимості, взаєморозуміння на основі гуманітарних цінностей туризму.

Поняття «культурний туризм» («cultural tourism») уперше офіційно на міжнародному рівні застосовано в матеріалах Всесвітньої конференції з культурної політики (1982 р.)

Культурний туризм - це відвідання історичних, культурних або географічних визначних пам'яток.

Основна **мета культурного** туризму - ознайомлення з туристськими визначними пам'ятками (пам'ятками історії, архітектури, мистецтва, природними та етнічними особливостями, сучасним життям народу).

Базові критерії культурного туризму:

1. Об'єкт є шедевром людського творчого генія.
2. Об'єкт свідчить про значний взаємовплив людських цінностей в певний період часу або в певному культурному просторі, в архітектурі або в технологіях, в монументальному мистецтві, в плануванні міст або створенні ландшафтів.
3. Об'єкт є унікальним або принаймні винятковим для культурної традиції або цивілізації, яка існує до цих пір або вже зникла.
4. Об'єкт є видатним прикладом конструкції, архітектурного або технологічного ансамблю або ландшафту, які ілюструють значущий період людської історії.

5. Об'єкт є видатним прикладом людської традиційної споруди, з традиційним використанням землі або моря, будучи зразком культури (або культур) або людської взаємодії з навколишнім середовищем, особливо якщо вона стає вразливою через сильний вплив незворотних змін.

6. Об'єкт безпосередньо або матеріально пов'язаний з подіями або існуючими традиціями, з ідеями, віруваннями, з художніми або літературними творами і має виняткову світову важливість.

Напрями культурного туризму

- Знайомство з різними історичними, архітектурними або культурними епохами шляхом відвідування архітектурних пам'яток, музеїв, історичних маршрутів;

- Відвідування культурних заходів: відвідування фестивалів (музичних, театральних, кіно), релігійних свят, бою биків, виставок тощо;

- Відвідування лекцій, семінарів, курсів;

- Участь у фольклорних фестивалях.

Основним принципом розвитку культурного туризму є принцип стійкого розвитку, що має на увазі підтримку місцевої культури, збереження культурних і природних об'єктів та поліпшення життєвого рівня місцевого населення. Туризм, реалізований за принципами стійкого розвитку, є важливим засобом забезпечення зайнятості населення й економічного розвитку регіону, а також збереження і залучення в соціально-економічний розвиток об'єктів культури.

Види об'єктів культурного туризму:

о археологічні - городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, військових таборів, виробництв, іригаційних споруд, шляхів, могильники, культові місця та споруди, мегаліти, наскельні зображення, ділянки історичного культурного шару, поля давніх битв, рештки життєдіяльності первісних людей;

о історичні - будинки, споруди, їхні комплекси (ансамблі), окремі поховання та некрополі, визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів;

о монументального мистецтва - твори образотворчого мистецтва, як самостійні (окремі), так і ті, що пов'язані з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками або з утворюваними ними комплексами (ансамблями);

о архітектурні - історичні центри, вулиці, квартали, площі, архітектурні ансамблі, залишки давнього планування та забудови, окремі архітектурні споруди, а також пов'язані з ними твори монументального, декоративного та образотворчого мистецтва;

о садово-паркового мистецтва - поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами;

о ландшафтні - природні території, які мають історичну цінність.

2. Поняття та визначення етнічного туризму

Уперше термін «етнічний туризм» було вжито у 1977 р. В. Смітом, який трактував його як подорожі для вивчення культури та життя рідкісних чи екзотичних народностей (етнічних груп)

Етнічний туризм (ностальгічний туризм, етнографічний туризм) — різновид туризму, який здійснюється туристами на місця свого історичного

проживання. Поєднання туризму і етнографічної експедиції, що дозволяє ознайомитись з культурою й історією місцевого населення, збагатити духовний розвиток, пізнати традиції народу на рідних територіях та побути наодинці з природою краю. У корінного жителя етнотуризм пробуджує любов до власної культури, рідної мови, мистецтва, своєї землі.

Етнічний туризм — це чудовий спосіб дізнатися більше про своє коріння або вивчити історію народу вченим, любителям. Завдяки такому нововведенню в туристичних фірмах багато хто навіть знаходив своїх далеких родичів на чужих землях. Іноді люди відвідували місця, де проживали їхні батьки, діди або вони самі в далекій молодості були виселені з цих околиць.

Учасники етнічного туризму — в основному люди похилого віку, що раніше проживали в цій місцевості. Основна частина програм і мета приїзду — індивідуальне (або невеликими сімейними групами) відвідування різних регіонів. Туристські ресурси для етнічного туризму багаті і своєрідні. Це пам'ятки архітектури, музейні експозиції, архівні матеріали, мальовничі природні місця. У сукупності все це створює сприятливі умови для відпочинку та ознайомлення з історією та культурою народу.

Етнічний туризм може бути як внутрішнім (наприклад, відвідування глибинки міськими жителями з метою ознайомлення з архаїчними говорами, фольклором, побутом, культурою і мовами автохтонних народів), так і зовнішнім, який пов'язаний з відвідуванням історичної батьківщини або місць народження родичів.

Останній різновид часто називається ностальгічним туризмом, який отримав досить широке поширення у ряді регіонів світу — Ізраїль, Вірменія, Греція, Україна, Італія. Говорячи про ностальгічні тури, можна виділити один з підвидів такого туризму, як відвідування родичів і друзів (*relative & visitors tour*). Але цей вид туризму, підходить не для всіх людей, більшість — це ті, хто має родинні зв'язки із землями, на які вони їдуть.

Етнічний туризм (ностальгічний туризм, етнографічний туризм)

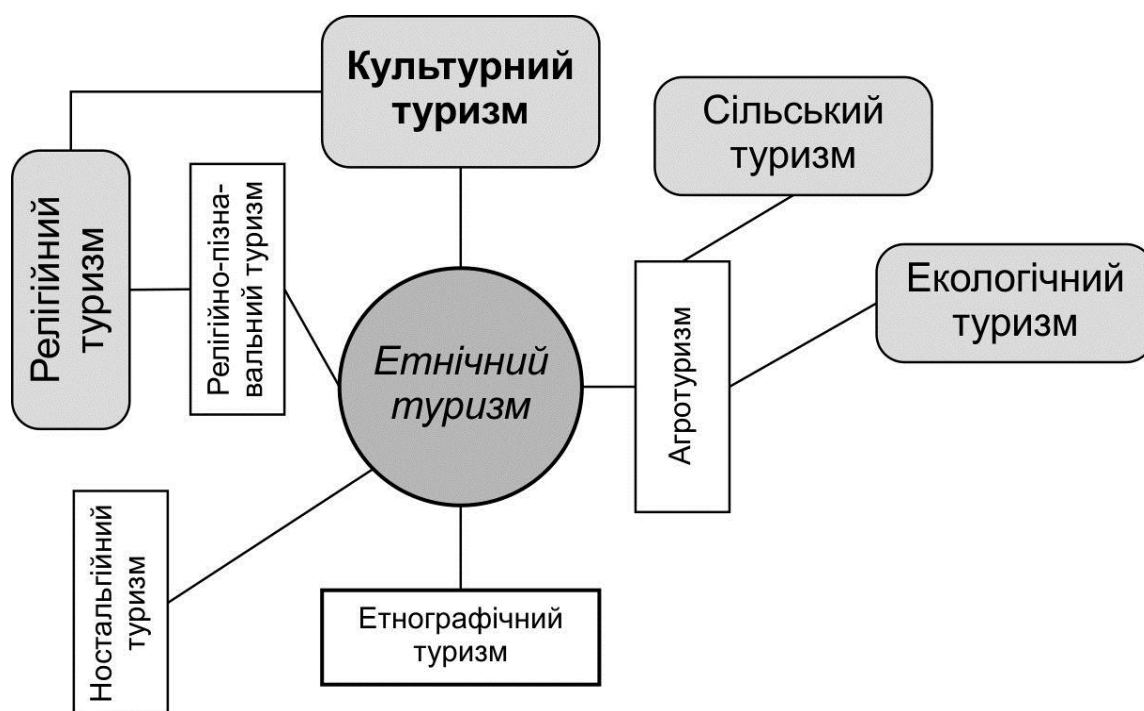
Етнічний туризм (ностальгічний туризм, етнографічний туризм) - різновид туризму, який здійснюється туристами на місця свого історичного проживання.

Етнічний туризм (ностальгічний туризм, етнографічний туризм) — різновид туризму, який здійснюється туристами на місця свого історичного проживання. Поєднання туризму і етнографічної експедиції, що дозволяє ознайомитись з культурою й історією місцевого населення, збагатити духовний розвиток, пізнати традиції народу на рідних територіях та побути наодинці з природою краю. У корінного жителя етнотуризм пробуджує любов до власної культури, рідної мови, мистецтва, своєї землі.

Власне таке первісне розуміння етнічного туризму і є панівним у світовій науці. Водночас, в окремих країнах, у тому числі і в Україні, поняття етнічного туризму часто ототожнюють із ностальгічним туризмом. Таку ситуацію, зокрема, пояснюють тим, що туристи, які зацікавлені звичаями та культурою певного етносу, в першу чергу, хочуть дізнатися про ті народності, з якими в них є хоча б які-небудь генетичні зв'язки

3. Зв'язок культурного та етнічного туризму

Етнокультурний туризм - інтегрований спеціалізований вид туризму, який сформувався на стику туризмології, культурології, етнографії, туристичного краєзнавства і рекреації шляхом міждисциплінарного синтезу їх теоретико-методологічних і прикладних напрацювань (за Петранівським В.Л.).

На нашу думку, етнічний туризм слід розглядати як один із різновидів культурного туризму, що пов'язаний із ознайомленням з традиційними культурно-побутовими особливостями життя населення дестинацій. У такому сенсі складовими етнічного туризму можуть бути етнографічний, релігійно-пізнавальний, ностальгійний, агротуризм та ін. [2].

Етнографічний туризм за змістом є центральною складовою етнічного туризму, адже передбачає ознайомлення із особливостями життя та традиціями місцевого населення, у тому числі із науковою та освітньою метою. Такі подорожі можна розглядати також і як хобі-тури. Релігійно-пізнавальний етнічний туризм, як підвид релігійного туризму, зосереджує свою увагу на релігійних звичаях, традиціях та спорудах, що розглядаються як невід'ємна складова місцевої культури. Ностальгійний етнічний туризм має на меті ознайомлення із традиційною культурою територій, де народилися, колись жили туристи або їхні предки. Етнічний агротуризм (як підвид сільського або екологічного туризму) робить акцент не тільки на участі у традиційних видах діяльності сільського населення, але й на пізнанні його етнокультурних особливостей. Узагальнивши аналіз структури етнічного туризму, можемо констатувати, що поряд із метою подорожей важливою його рисою є специфіка дестинацій, якими переважно є території компактного проживання певних етнічних груп, народів, націй, що зберегли свою традиційну культуру

3. Передумови розвитку

Наша країна має значний потенціал для розвитку в'їзного і внутрішнього культурного туризму. На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тис. пам'яток, з них: 57 206 – пам'ятки археології (418 з яких національного

значення), 51 364 – пам'ятки історії (147), 5926 – пам'ятки монументального мистецтва (45), 16 293 – пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3 541).

Функціонує 61 історико-культурний заповідник, 13 з яких мають статус національних. До Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включено: Софійський собор з архітектурним ансамблем, Києво-Печерську лавру в м. Києві, історичний центр м. Львова.

До 70 % об'єктів культурної спадщини перебуває в незадовільному стані (кожен десятий об'єкт в аварійному) та потребує проведення робіт з реставрації або реконструкції, облаштування для туристичних відвідувань.

В Україні не в повній мірі використовується історико-культурна спадщина для формування спільної ідентичності, консолідації громадян різних регіонів, формування позитивного іміджу держави.

На сьогоднішній день не розроблено методологічних аспектів аналізу функціонування пам'яток історії та культури в якості екскурсійного туристичного об'єкту. Внаслідок цього складові історико-культурної спадщини залучаються до туристичної галузі безсистемно, а їх пізнавальна функція зводиться до мінімуму. З 418-ти пам'яток археології національного значення лише 54 використовуються як туристичні об'єкти; з 147 пам'яток історії національного значення туристичними об'єктами є 98; з 45 пам'яток монументального мистецтва національного значення в туристичній інфраструктурі представлено 28.

В Україні є пам'ятки культури світового значення. Але слабкість організації, в деяких випадках неосвіченість гідів, відсутність належної інфраструктури призводять до зменшення чисельності іноземних і вітчизняних туристів, що бажають відвідати культурні ландшафти України. Звернення до наукових засад культурного туризму створює базу для змін на краще.

Україна має хороші перспективи для розвитку етнічного туризму, що базуються на багатих історико-культурних туристичних ресурсах, які включають близько 130 тис. пам'яток культури, у тому числі: До регіонів, для яких характерна найбільша концентрація пам'яток культури, належать Львівська, Київська, Чернігівська області та Автономна Республіка Крим.

Зважаючи на вищевикладене, можна сказати, що Україна достатньо багата на етнотуристичні ресурси. Для того, щоб сприяти розвитку етнічного туризму в країні слід підвищувати попит на цей тур-продукт, як спрямовуючи увагу туристів на історію свого краю, так і ознайомлюючи з історико-культурними пам'ятками інших регіонів.

В Україні є етнографічні музеї, які і вивчають і експонують етнографічні колекції та знайомлять сучасників із процесами етногенезу, побутом і культурою різних етнічних спільнот та історичних періодів. Більшість сучасних етнографічних музеїв країни репрезентують відвідувачам тематичні експозиції традиційної культури українського народу (ужитково-побутові й мистецькі предмети XVIII - початку XX ст.) та її локальних варіантів, зібраних з усіх етнографічних земель України (Лемківщина, Бойківщина, Гуцульщина, Буковина, низинне Закарпаття, Західне і Східне Поділля, Волинь і Центральньо-

Східне Полісся, Середня Наддніпрянина, Слобожанщина, Донеччина, Надчорномор'я). Серед них Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського і Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини на Івано-Франківщині, Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАНУ у Львові, Печенізький краєзнавчий музей та Етнографічний музей "Українська слобода" у Харківській області, Музей культури та побуту Уманщини [2, с.41].

Передумовою розвитку етнотуризму в Україні є також багата різноманітність діаспор: російської, польської, грецької, білоруської, молдавської, єврейської, угорської, румунської, циганської, гагаузької вірменської та ін. У Криму проживає велика кількість татарського населення. Прибуття родичів та друзів татарських сімей, ознайомлення з місцевою культурою, дегустація національної кухні - все це донедавна сприяло розвитку і збільшувало попит на тематичні екскурсії півостровом.

Гагаузи або гагаузи — тюркомовний народ у Буджаці та Добруджі. У складі Молдови існує автономне територіальне утворення Гагауз Єрі з столицею у місті Комрат.

Для Карпатського регіону характерна етнічна самобутність лемків, гуцулів, бойків. Ці етнічні групи приваблюють як вітчизняних, так і закордонних туристів своєю унікальною культурою, а саме народною архітектурою, звичаями, фольклором, кухнею. Спираючись на багатий етнічний потенціал гуцулів, туристичні фірми, розробляють етнічні маршрути такі, як «Гуцульські коломийки». Це ознайомчі тури, які проводяться з метою відвідування гуцульських місцевостей, ознайомлення з карпатською самобутністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. - К. : Альтерпрес, 2001. - 234 с.
2. Верменич Я.В. Історична регіоналістика в Україні / Я.В. Верменич // Український історичний журнал. - 2001. - № 6.
3. Декларація терпимості ЮНЕСКО, 1995 р. - М., 1996. - С. 9-10.
4. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності [Електронний ресурс] / О. Кузьмук. - Режим доступу: // http://tourlib.net/statti_ukr/kuzmuk.htm
5. Малыгин А.Н. Украина: Соборность и регионализм / А.Н. Малыгин. - Симферополь, 2005.